

Kanslianeuvos Pekka Kanervisto

Puhe itsenäisyyspäivänä 6.12.2025 Rymättylän seurakuntatalossa

Hyvää itsenäisyyspäivää! Kerron tässä itsenäisyyspäivän puheessani rymättyläisestä henkilöstä, jota en koskaan tavannut, mutta jonka elämään olen monilla tavoin tutustunut hänen kuolemansa jälkeen. Hän jätti pysyvän jäljen niihin kanssaihmiisiin, jotka hänet tunsivat. Mutta hän jätti ja jättää pysyvän jäljen myös monilukuisiin ihmisiin, jotka eivät häntä tunteneet.

Maanviljelijä, kalastaja, saariston monitaitaja **Kosti Hämmärö** syntyi vuosi ennen kuin Suomesta tuli itsenäinen valtio. Hän näki elämänsä aikana nuoren Suomen ja suomalaisten kehittyvän kovalla työllä, vaaroista selviten ja vaatimattomista oloista eurooppalaiseksi hyvinvointivaltioksi. Omassa elämässään Kosti Hämmärö toteutti itsenäisen kansalaisen tehtävää yhteiskunnan rakentamisessa. Näistä tavallisen ihmisen ja perheiden, sukujen elämistä ja elämäntarinoista Suomen itsenäisyys muodostuu. Muistakaamme tänään kiitollisuudella myös meitä ennen eläneitä, jotka itsenäisen Suomen rakensivat. Tätä perintöä meidän on vaalittava.

Maanviljelijä Kosti Hämmärö syntyi Rymättylässä vuonna 1916 Kosti ja Josefiina Hämmärön ainoana lapsena. Kosti Hämmärö oli vain viisivuotias, kun hänen äitinsä kuoli. Kosti hoiti tilaa isänsä kanssa tämän kuolemaan saakka v. 1981 ja sen jälkeen yksin aina viime vuosiin asti. Hämmärö oli kuollessaan, keväällä 2009, 92-vuotias. Hänet tunnettiin vaatimattomana, ahkerana ja huolellisena saariston monitaitajana.

Sota-aika vaikutti myös Hämmäröiden elämään usean vuoden ajan. Kosti Hämmärö oli liittynyt jo 18-vuotiaana Rymättylän merisuojeluskuntaan, joka antoi vapaaehtoista rannikkotyökistökoulutusta. Hämmärö osallistui kutsuntoihin 1936 mutta joutui keskeyttämään varusmiespalveluksen terveydellisistä syistä. Talvisodan aikana hän toimi Rymättylässä merisuojeluskunnan tehtävissä ja sai ylennyksen suojeluskuntaylimatruusiksi 1940. Jatkosodan alussa Kosti Hämmärö palveli Ahvenanmaalla ja Hangossa ja sai ylennyksen ensin korpraaliksi ja sitten alikersantiksi. Talvella 1942 hän sai siirron Itä-Karjalaan Äänisen Rannikkoprikaatin torjuntakomppanian konekivääriryhmän johtajaksi. Aselevon alkaessa 4.9.1944 Hämmärö palveli Valamossa, mistä hänet komennettiin vielä Ahvenanmaan suojelutehtäviin, kunnes hänet kotiutettiin marraskuun lopussa. Tunnustuksena palvelustaan isänmaansa hyväksi Kosti Hämmärölle myönnettiin vuonna 2001 Suomen Valkoisen Ruusun I luokan mitali.

Kosti Hämmärö eli koko elämänsä Länsitalon kotitilallaan. He viljelivät isänsä kanssa Länsitalon maita, hoitivat metsiä ja talvella harjoittivat kalastusta, erityisesti talvinuottausta. Isä-Kostin kuollessa vuonna 1981 Kosti Hämmärö oli jo 65-vuotias ja oli vasta paria vuotta aikaisemmin saanut tilanpidon itselleen. 1980-luvun puoliväliin mennessä Kosti vuokrasi pellot. Eläkepäivinä Kosti ei jäänyt toimeettomaksi vaan keskittyi rakennuttamaan ja rakentamaan loma-asuntoja ja venepaikkoja Länsitalon maille. Länsitalo sai ensimmäisen ranta-asemakaavan jo 1980-luvun puolivälissä.

Kosti Hämmäröllä ei ollut lapsia eikä hän ollut avioliitossa. Valokuvat ja muistiinpanot sekä eri henkilöiden muistelot kertovat, että hän oli aktiivisesti mukana lähiympäristönsä elämässä ja teki myöhemmin vuosittain ulkomaanmatkoja mm. Ruotsiin ja Neuvostoliittoon. Sosiaalisen verkoston muodostivat ensin ikäluokkansa paikalliset nuoret, ja sittemmin naapurit, kylän asukkaat sekä loma-asukkaat, joiden kanssa Hämmäröllä oli säännöllistä yhteydenpitoa. Eläkepäivinä tärkeäksi muodostui myös sotaveteraanitoiminta. Hyvin järjestetyn kunnallisen kotihoidon vuoksi Kosti Hämmärö saattoi asua kotonaan viimeiset elinvuotensakin, paria viimeistä vuotta lukuun ottamatta.

Kosti Hämmärö oli luonteeltaan vaatimaton. Hän ei tehnyt numeroa itsestään. Ahkeruus, rehellisyys ja sanansa pitäminen olivat perusarvoja. Lukuisat säilyneet valokuvat kertovat hyvin – tämän päivän ilmaisuja käytettäessä, verkottuneesta henkilöstä, jolla oli laaja ystäväpiiri. Kosti oli komea mies, jolla varmasti oli monia naispuolisia ihailijoita, jotka olisivat mielellään Länsitalon emännäksi päätyneet. Suojeluskuntatoiminta nuorena ja isänmaan puolustaminen sodassa ovat varmasti vaikuttaneet Kostin ajatusmaailmaan, samoin kuin Nelma- äidin varhainen kuolema. Raha-asioissaan Kosti oli tarkka. Turhaan kulutukseen ei ilmeisesti rahaa mennyt, mutta tarpeelliset investoinnit tehtiin, mieluummin uudistusten eturintamassa.

Eläkkeelle jäätyään – ja vuokrattuaan pellot - Kosti Hämmärö käynnisti kaksi merkittävää hanketta Airismaan maillaan. Hän laaditti yhden ensimmäisistä ranta-asemakaavoista. Ja rakensi itse apuvoimia käyttäen mailleen vuokrattavia kesämökkejä. Toinen iso hanke oli sekin yhteiskunnan tarpeen vaatimaa. Venepaikkoja tarvittiin autotien päästä ja Kosti rakensi hankkimallaan kaivinkoneella lähes sata venepaikkaa, joita hän vuokrasi. Molemmat toimet toivat Kostille lukuisia tuttavuuksia ja monista vuokralaisista ja heidän perheistään tuli Kostin ystäviä. Pitkäaikaisia vuokrasopimuksia – maan myynnistä puhumattakaan – ei Kosti tehnyt, mutta sopimuksia jatkettiin vuodesta toiseen vanhojen tuttujen kanssa ja sopuisaan hintaan. Eikä ole salaisuus, että vuokralaisen jouluinen tervehdys Kostille auttoi asiaa ja muodostui eräänlaiseksi hiljaiseksi vuokrasopimuksen osaksi.

Kosti Hämmärö teki 2000-luvun alussa testamentin Turun Yliopistosäätiölle. Testamentin laati Rymättylästä kotoisin oleva asianajaja Leo Laaksonen. Kostiin tahto oli selvä: lääketiede on oltava tuen kohteena. Kosti oli ollut koko ikänsä kiinnostunut lääketieteen kehityksestä ja oli myös seurannut alan tutkimuksen kehittymistä Turun yliopistossa. Nelma-äidin ennenaikainen kuolema oli varmasti jättänyt Kostiin elämänikäisen jäljen.

Itse toimin Turun Yliopistosäätiössä vuodesta 1996 aina viime vuonna tapahtuneeseen eläköitymiseeni saakka. Sain tietää testamentin laatimisvaiheessa suurtestamentin mahdollisuudesta ja avustin mm. testamenttirahaston sääntöjen laadinnassa. Mutta en tiennyt kenestä oli kysymys tai minkä laatuudesta omaisuudesta tai missä se sijaitisi. Kosti oli toivonut, että testamentista ei kerrota saajayhteisölle, Turun Yliopistosäätiölle. Tosin toiselta saajayhteisöltä – Rymättylän seurakunnalta - oli etukäteen varmistettu, että riittäähän varmasti merkittävä testamentissa määrätty rahamäärä pesästä päältäpäin Kostiin vanhempien ja Kostiin oman hautapaikan pysyvään hoitoon. Näin oli luvattu. Että riittää. Yliopistosäätiökin on sittemmin tehnyt omia varmistuksia siitä, että Hämmärön hauta kirkon kupeessa asianmukaisesti hoidetaan.

Kosti Hämmärö kuoli keuhkotaukolla 2009. Perunkirjoitus pidettiin Länsitalossa Turun Yliopistosäätiön luottamushenkilöistä koostuvan hallituksen ollessa täysilukuisena läsnä. Kosti Hämmärön selvä tahto alkoi konkretisoitua. Hänen Airismaalle laatimansa ranta-asemakaava merkitsi miljoonaomaisuuden siirtymistä säätiölle ja kävi selväksi, että Kostiin tahtotila oli, että hänen kuolemansa jälkeen ryhdytään toimenpiteisiin omaisuuden rahaksi muuttamiseen siten, että hänen perustamansa testamenttirahasto pystyy toteuttamaan tarkoitustaan: lääketieteen tutkimuksen ja opetuksen tukemiseen Turun yliopistossa. Turun yliopisto rehtori ja säätiön hallituksen jäsen Keijo Virtanen totesi Hämmärön lahjoituksen olevan yksi Turun yliopiston suurimmista lahjoituksista ja osoitti antajassaan merkittävää tulevaisuuden uskoa ja tieteen merkitystä Suomen tulevaisuuden rakentamisessa.

Kosti Hämmärön elämäntarina ei ole mitenkään poikkeuksellinen. Voisipa sanoa, että hän oli tyypillinenkin suomalainen. Rakkaus omaan kotiseutuun, lähiympäristöön, luja tulevaisuudenusko, kristilliset arvot, lähimmäisen rakkaus, isänmaallisuus.

Kosti Hämmärön tekemä päätös lahjoittaa omaisuutensa palvelemaan yhteiskuntaa ja elämän jatkumista – monipuolista lääketieteen tukemista - oli suurteko. Useimmilla henkilöillä ei tuollaiseen ole mahdollisuutta, mutta Kostilla tuo mahdollisuus oli ja hän myös toteutti sen eli ryhtyi toimeen ja laaditutti jälkisäädöksen, joka perustui pitkään ja ja huolelliseen harkintaan sekä valmisteleviin omaisuuden järjestelytoimenpiteisiin. Omia elämäntapojaan ja arkielämäänsä hän ei elinaikanaan halunnut muuttaa. Hän eli aineellisesti vaatimatonta, mutta sosiaalisesti rikasta elämää kotitalallaan ja kotiseudullaan.

Kosti Hämmärön elämäntarina elää hänen tuntemiensa henkilöiden välityksellä, mutta myös yhä uusien tutkijasukupolvien keskuudessa.

Turun Yliopistosäätiön Kosti Hämmärön nimikkorahasto on luonteelta ikuinen, kuten lähes kaikki muutkin noin sata nimikkorahastoa. Pääoma säilyy ja vuotuiset tuotot jaetaan apurahoina.

Turun Yliopistosäätiö myi Länsitalon maa-alueet vaiheittain 2010-luvun aikana. Kauppahinnat ylsivät yhteensä lähes neljään miljoonaan euroon. Varat on laajasti hajautettu eri sijoitusmuotoihin yhdessä muiden nimikkorahastojen kanssa. Uusia maanomistajia tuli Airismaalle noin 30. Joka toukokuu Kostilta tontin ostaneet kokoontuvat Kostin päiville kesäkauden avaukseen ja Kostin rahaston katsaukseen. Erityiskiitos Kaj Ahvakselle tilaisuuden koordinoinnista. Kostin muistoa vaalitaan tälläkin tavoin.

Tähän päivään mennessä Kosti Hämmärön rahastosta on jaettu 560 apurahaa lääketieteen tutkijalle, opettajalle tai hankkeelle. Yhteismäärä on noin 1,4 M€. Yli 100 000 € joka vuosi. Pääoman arvo on tällä hetkellä noin 4,4 M€ ja apurahajako jatkuu periaatteessa ”ikiliikkujana” pääomankin tasaisesti kasvaessa.

Rahaston tieteelliset asiantuntijat ylistävät testamentin tekijän kohdevalintaa: kohde on riittävän laaja, ei esim. yksilöity sairaus vaan ajassa elävä tutkimuskohteiden joukko. Apurahojen kohteet ovat sikiön kehittymisestä vanhuusiän dementiaan, rokotuksista mielenterveyden ongelmiin, terveystieteen palvelujen organisoinnista syömishäiriöihin jne. Koko lääke- ja hammaslääketieteen sekä hoitotieteen skaala.

Apurahojen jakotilaisuuksissa apurahan saajat saavat Kosti Hämmärön rahaston esitteen. Näin he saavat tiedon siitä kuka henkilö on heidän tutkimuksensa mahdollistanut.

Rymättyläläisellä Kosti Hammäröllä oli mahdollisuus palvella rakasta isänmaatamme jättämällä jälkeensä merkittävän rahaston, jonka tuotolla tuetaan ihmiskuntaa ja elämän jatkumista. Kostin ratkaisu merkitsee, että hyvät teot elävät ihmisen jälkeen. Hämmärön Airismaan maaomaisuus palvelee nyt erityisellä tavalla yhteiskuntaa ja suomalaista hyvinvointivaltiota.